

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Mesleğin Hayatı Belirleme Pratikleri: Bankacı ve Tır Şoförü Örneği

Life Determining Practices of Professions: The Case of Banker Truck Driver

Onur UCA¹

¹Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Mersin, Türkiye

ORCID: O.U. 0000-0001-5624-044X

Corresponding author:

Onur UCA,
Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Mersin, Türkiye
E-mail: onuruca@mersin.edu.tr

Submitted: 03.07.2019

Revision Requested: 30.10.2019

Last Revision Received: 03.01.2020

Accepted: 07.01.2020

Citation: Uca, O. (2020). Mesleğin hayatı belirleme pratikleri: bankacı ve tır şoförü örneği. *Journal of Economy Culture and Society, Supp(1)*, 249-267.
<https://doi.org/10.26650/JECS2019-0055>

Öz

Meslekler, geliri, statüyü, yaşam koşullarını, emeklilik yaşamını belirlemektedir. Bu nedenle meslekler sosyal bilimlerin önemli araştırma nesnelerinden bir tanesidir. Bu makale meslekler üzerinden gündelik hayatın belirlenmesine odaklanmıştır. Mesleklerin yaşamı belirlemesini gösterebilmek adına birbirinden çok farklı olan iki meslek ele alınmıştır. Bu mesleklerin ilki bankacılık, ikincisi ise tır şoförlüğüdür. Bu bağlamda araştırma ilk olarak modern dönemde işin dönüşümünü ele almıştır. Ardından mesleğin hayatı belirleme pratikleri ve bankacılık mesleği ayrıntıları ile aktarılmıştır. Bu açıklamalar çerçevesinde bankacılık mesleğinin temel yönleri ve bankacılık mesleğinin bu mesleği yapan bir insanı nasıl belirleyebileceği bankacılık sektöründe çalışanların deneyimlerinden yararlanılarak anlatılmıştır. İkinci olarak tır şoförünün kim olduğu ve bir tır şoförünün bu mesleği yaparken hayatının mesleğe göre nasıl şekillendiği aktarılmıştır. Tır şoförlüğü mesleğinin insanı nasıl belirleyebileceği de tır şoförlerinin deneyimlerinden yararlanılarak aktarılmıştır. Birbirinden farklı bu iki meslek üzerinden mesleklerin insanların değer dünyalarının oluşumunu belirlediği saptanmıştır. Meslekler insanların gündelik yaşamlarındaki hal ve tavırlarını, hareketlerini dayandırdıkları gerekçeleri, ekonomilerini, aile ilişkilerini, kültürel konularını etkilemektedir. Tüm etkenleri değer dünyaları içerisinde ele aldığımızda farklı mesleklere sahip insanların değer dünyaları farklılaşmaktadır. Bu durumun gündelik hayatta nasıl gerçekleştiğini gösterebilmek adına araştırmanın son bölümünde gündelik hayat, meslekler ve değerler arasındaki ilişki açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslekler, tır şoförleri, bankacılar, değerler, gündelik yaşam

ABSTRACT

Professions which determine the income, status, living conditions and retirement life are one of the most important areas of research within social sciences. This article focuses on the formation of the daily life by

the professions through the investigation of two professions that are very different from each other. The first one is banking and the second is truck driving. In this context, the research firstly dealt with the history of work and the transformation of work in the modern era. Then, the banking profession, its life shaping practices and the ways it can define the individuals were explored in detail. Subsequently, the truck driving profession, the life style it accompanies and how it shapes the social lives of people were explained. It was revealed that the professions determine the formation of the value worlds of people. People pursuing different professions also have different worlds of value. Finally, in order to illustrate how this happens in daily life, the relationship between daily life, professions and values is clarified in the last part of the research.

Keywords: Professions, truck drivers, bankers, values, daily life

EXTENDED ABSTRACT

Daily lives are shaped by the professions to a great extent in the modern World, where economic logic is dominant. Therefore, there is an essential need to explain how professions determine daily life practices through what kind of mechanisms and their influence on people. With this aim, the profession's impact in the formation of life was explained and discussed in terms of the professions of banking and truck driving in this research. Two opposing professions were chosen to be able to make a clearer analysis and analyzed in the light of the theory of the pragmatic sociology of critics developed by Laurent Thévenot and Luc Boltanski (2006) who identify six value worlds that are revealed in situations of cultural dispute and compromise. These include the civic, domestic, market, fame, industrial, and inspired spheres of meaning. The civic value world articulates beliefs in the representativeness, civil service and legality. The domestic value world is driven from the core principles of the tradition, family, friendship, and loyalty. The market value world is based on the competition and the significance of money, profit, interest, and wealth. The value world of fame is formed around the opinion, status, and social recognition. The industrial value world has to do with the principles of efficiency and performance. The inspired value world is built on the principles of creativity, innovation, and aesthetics. "Social actors in the complex societies may draw on several of these worlds... when acting as citizens (civic world), consumers (market world), family members (domestic world), or social media users (fame world)" (Giulianotti and Langseth, 2016). For Boltanski and Thévenot, "*this ability to live within worlds, and to travel between worlds, is of central importance to the actors involved in all kinds of disputes about justice*" (Jacquemain, 2008, p. 43). From this theoretical perspective, the value worlds of bankers and truck drivers were examined to illustrate the slippery ground on which people from different professions can walk among different value worlds.

The research consists of four main parts. In the first part, the development of professions was reviewed through the historical process of work and its transformation into the profession as we know today. This was basically shaped by the association of three separate power lines. The first was the desire of the private entrepreneur to gain maximum benefit from the newly emerging and rapidly growing industrial worker. The second was the demand of the newly emerging worker to be employed in better conditions and for better wages. The third was the desire of the nation-states to control and regulate the relations of production. The business life shaped by these three leading lines began determining the daily life of the individual. Life (economy, status, class) was now mostly related to the professions.

In the second part, basic aspects of the bankers and their value worlds were explained. Bankers who are middle class members produce the immaterial or intelligence labor. However, they are different from some of the intelligence labor producers such as engineers and architects. Unlike them, bankers do not produce anything that has concrete functioning such as software, program, project, production tool. They are in charge of the regulation of money. Relationship networks are their capital; thus, their CVs

often include the companies in which they were employed, courses attended, existing memberships, plaques won or goals achieved. Bankers work with people of a similar labor type who are ambitious in the competition in business life, who hide or leak information to go ahead of others and engage in lobbying activities. Bankers have to establish relations with these people in order to fulfill the necessities of the profession. These working conditions determine their worlds of value.

In the third chapter, the profession of truck driver, the structure of the value worlds of truck drivers and the reasons behind it were explained. Truck drivers should have a driving license, SRC and psychotechnical certificate to officially work. There are certain forms of truck driving as being a A-) driver in their own truck, B-) driver in another person's truck, C-) driver in a company truck. These distinctions define responsibilities, job descriptions, and employee-employer relations. If you are a driver in your own vehicle, you are free to choose freight, location, price, and timing. The drivers of someone else's vehicle are usually already familiar with the owner. The important decisions about the vehicle are generally taken by the driver who assumes the confidence of the owner in this situation. On the other hand, the decisions on the company trucks are made by exclusively the company authorities. There is generally no standard in the wages of truck drivers. They tend to cook their own meals to reduce their costs. The time and place of their work are uncertain. All these forms of work determine their worlds of value.

Upon the comparison of two unlike professions and the value worlds they promote, it was revealed that people pursuing different professions also have different worlds of value. In order to illustrate how this happens in daily life, finally the complex relationship between the daily life, professions and values is clarified in the last part of the research.

1. Giriş

İktisadi mantığın hâkim olduğu günümüz dünyasında meslekler insanların yaşam süresinin önemli bir dönemini, gündelik hayatın ise neredeyse tamamını şekillendirmektedir. Mesleklerin gündelik yaşam pratiklerini nasıl bir mekanizma ile belirlediğinin ve insanı şekillendirme etkisinin açıklanması zaruri bir ihtiyaçtır. Bu zaruri ihtiyacı verimli bir şekilde gidermek için bilinçli olarak birbirinden farklı iki meslek belirlenmiştir. Bu mesleklerin ilki beyaz yakalı mesleği olan bankacılık ikincisi ise mavi yakalı mesleği olan tır şoförlüğüdür. Bu meslekleri özgün ve bilimsel kriterlere uygun şekilde analiz etmek, meslekler hakkında yeni bilgilere ulaşmak için alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması esnasında nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Bu bağlamda bankacılar ve tır şoförlerine özel iki ayrı yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Bankacılar ile görüşmeler 2015 yılında İstanbul ilinde gerçekleştirilirken, tır şoförleri ile yapılan görüşmeler 2018 yılında Nevşehir, Niğde, Adana ve Mersin illerinde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen alan araştırmasından elde edilen veriler ile mesleğin hayatı belirleme pratiği açıklanmaya çalışılmıştır. Alan araştırması hakkında daha ayrıntılı bilgi “araştırma bilgisi” başlığı altında çalışma içerisinde ayrıntılı şekilde aktarılmıştır.

Çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde işin tarihsel süreci ve mesleğe dönüşümü ile mesleklerin gündelik yaşamı belirleme gücünü elde etme süreci anlatılmıştır. Ardından Boltanski'nin eleştirel pragmatik sosyolojisi hakkında genel bilgi hatları oluşturularak değerler dünyasının ne olduğu ve nasıl işlediği aktarılmıştır (Boltanski: 2011; Boltanski ve Thévenot: 2006). İkinci bölümde bankacılık ve tır şoförlüğü mesleklerinin temel yönleri ve bu mesleklerin değerleri sahadan elde edilen veriler kullanılarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise belirtilen bu iki mesleğin değer ekonomilerinin gündelik yaşamda işleyişi karşılaştırılarak sonuç bölümüne geçilmiştir.

2. İşin Dönüşümü ve Mesleğin Belirleyiciliği

Çalışma mefhumunun varlığı insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın çalışmanın epistemolojisi tarihsel olarak farklılaşmıştır. Çalışma, Antik Yunan'da insan aklının terbiyesiyle ilgili olmayan, insanı erdemden uzaklaştıran ve köleler tarafından mekanik işçiliğe dayanan bir olgudur. Yahudiler için ise acı dolu bir angarya olarak kabul edilmektedir. Erken dönem Hristiyanlıkta günahlar için çekilen ceza olarak algılanmaktadır. Birbirinden farklı çıkış noktaları fakat ortaklaşan yorumlar üzerinden anlamlandırılan çalışma mefhumu 16. yüzyıla gelindiğinde Protestan reformculuğun öncüsü olan Martin Luther ile beraber değişmiş, modern hayatın temeli ve anahtarı konumuna gelmiştir. Bu dönemin öğretileriyle birlikte (daha sonra Max Weber “Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhı” eseriyle sermaye birikimi ve kapitalizmin Avrupa'da doğuşunun temelini oluşturacak sürecin başlangıcı) çalışma insanı dinsel kurtuluşa götüren bir değere dönüşmüştür (Mills, 1973).

Protestan ahlakı ile çalışmanın bireysel kurtuluşla kurulan ilişkisi 17. yüzyılda John Locke ve 18. yüzyılda Adam Smith ile birlikte yeni bir boyuta taşınmıştır. Locke'un bireyi öne çıkaran ve özgürlüğü de içeren bir hak olarak ele alınabilecek çalışma anlayışı Smith'in “Ulusların Zenginliği” adlı eserinde “bireysel varlığına ek olarak ulusların zenginliği ile ilişkilendirilerek” yeni bir boyut kazanmıştır (Smith, 2011, s. 199). Böylece çalışma, insanların dinsel kurtuluşa gitmek için gerçekleştirdiği bir eylemlilikten ulusların güçlenmesi için düzenlenmesi gereken, bireylerin maddi refahı ve ihtiyaçlarını karşılaması için gerekli olan “işe” dönüşmüştür. 18 yüzyıldan günümüze çalışma bir tercih veya seçim olmaktan ziyade hayatın ve toplumların refah seviyesinin belirleyicisi bir gösterge halini almıştır. Bu açıdan bakıldığında Karl Marx'ın “emek-değer”, Emile Durkheim'in “toplumsal işbölümü”, Max Weber'in “yeni tip yönetim ve bürokrasi” anlayışları işin toplumsalı belirlemesi üzerine aranan yanıtlardır.

Hümanizm ve Rasyonalizmin belirlediği Fransız Devriminin düşünce zemini ve devrim sonrası yaşananlardan çıkarılan dersler ile sanayi devriminin belirlediği teknolojik gelişmeler hâkim çalışma koşullarını belirleyen toplumsal gerçeklikler olmuştur. Bu zemin temel olarak üç ayrı güç kolunun ilişkilenebilmesiyle şekillenmiştir. İlki özel müteşebbisin yeni oluşan ve sayıları hızla artan endüstri işçisinden maksimum faydayı elde etmek istemesidir. İkincisi yeni beliren emek biçimiyle birlikte kendisini daha iyi şartlarda ve daha iyi ücretle çalıştırmak isteyen işçilerin ortaya çıkmasıdır. Üçüncüsü ise yeni şekillenen ulus devlet anlayışına paralel olarak devletlerin üretim ilişkilerini denetlemeyi ve düzenlemeyi talep etmesidir. Bu üç başat kolun şekillendirdiği iş hayatı, beraberinde yabancılaşma, uzmanlaşma, iş bölümü, soyut sistemlere bağlılık gibi kavramları yaratacak belirleyicilikle bireyin gündelik yaşamı üzerine inşa ettiği gerçeklik halini almıştır. Bu gerçekliğin belirlediği 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılda yaşanan gelişmelerin etkilerini günümüzde halen yaşamaktayız. Sosyal gerçekliğin iş üzerinden belirlendiği yaşamda bireyi (ekonomi, statü, itibar, sınıf vb. anlamda) belirleyen “meslekler” yaşanan gelişmelerden oldukça etkilenmiştir. Bu durumun nedeni iş hayatını belirleyen özel sektör, işçi sınıfı ve devletin her birinin kendi isteklerini gerçekleştirmek için meslekler üzerinden hareket edebiliyor oluşlarıdır. Bu durumun nasıl gerçekleştiğini anlamak için işçi sınıfı-meslek, özel müteşebbis-meslek ve devlet-meslek ilişkisini özenle irdelemek gereklidir.

2.1. İşçi Sınıfı-Meslek İlişkisi

İşçi sınıfı meslekleri ile orta sınıf meslekleri arasındaki uzlaşma işçi sınıfı tarihinde elde edilen yetkilerin yeni kuşaklara yansması ile ortaya çıktığı için nispeten yeni bir olgudur. 20. yüzyılın ortasında kitlesel işçi sınıfı mücadelesi işçi sınıfı lehine hak kazanımları elde etmiştir. Ancak bu kazanımlar küreselleşme ve neoliberalizm ile yitmeye başlamış, Avrupa kitlesel işçi sınıfı kilit öneme sahip konumunu yitirmiştir. Üretim ilişkileri içerisindeki konumu ve yaşam şartları kötüleşen kitlesel işçi sınıfının yeni kuşakları daha iyi yaşam için zihin emeği üreten mesleklere yönelmeye başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra kas gücü yerine zihin gücü kullanan, kirli tulum giymek yerine temiz koşullarda modern kıyafetler ile yapılan mesleklere yönelim hızlanmıştır. “Günümüzde mesleklerin itibarını belirleyen önemli etkenlerden birisi de ilgili mesleğin kirli veya temiz bir işi icra edip etmediğidir” (Sunar ve Kaya, 2018, s. 43). Kitlesel işçi sınıfının örgütlü mücadelesi ile elde ettiği kazanımlar (eğitim, izin, sağlık vb.) kuşaklar geçtikçe daha iyi, beyaz yakalı, orta sınıf mesleğe sahip torunların varlığına neden olmuştur. “Avrupa işgücü anketi verilerine göre, OECD ülkelerinde ortalama olarak genç yetişkinlerin yaklaşık % 50’si ebeveynleri ile aynı eğitim düzeyine sahipken, % 37 kadarı ebeveynlerine kıyasla daha eğitilidir” (Aslankurt, 2013). Yaşanan bu gelişmeler işçi sınıfı üyelerinin orta sınıf profesyonel meslek sahipleri ile uzlaşmasına ve kendi çocuklarını da iyi bir meslek sahibi yapmaya çalışan insanların varlığının artmasına neden olmuştur.

2.2. Özel müteşebbis-meslek ilişkisi

Saint-Simon’un ilk defa kullandığı ve 1817 yılında “İlkeler Beyanı” (Declaration of Principles) metninde anlamlandırdığı “endüstri” kavramı özel sektör ile meslekler arasındaki ilişkinin belirleyicisidir (Simon, 2017). Simon, aylaklar dışında her üretici endüstri sınıfı üyesi olarak adlandırılmasına karşın özel sektör endüstriyi genel anlamda verimi sürekli artırılması gereken bir üretim modeli olarak ele almıştır. Bu duruma en önemli örnek üretim ilişkilerine 20. yüzyılın başında damgasını vuran yönetim bilimi teorileridir. Birçoğu yıllarca endüstriyel üretimde profesyonel yönetici olarak çalışan “Frederic W. Taylor, Jules Henri Fayol, John Elton Mayo” gibi isimler teorilerini iş

bölümü, uzmanlaşma ve meslekler üzerinden inşa etmiştir. Örneğin Fayol'a göre, "uzmanlaşma işçilerin verimliliğini güçlendirerek toplam üretimin artmasına neden olmaktadır. İş bölümü sadece teknik işlerle sınırlı değildir. Yönetim konusunda fonksiyon ve güç anlamında uzmanlaşma önemlidir" (Livvarçin ve Kurt, 2014, s. 241). Yönetim teorilerinin böylesi bir anlayış içinde yer alması, verimlilik temelli spesifik bilgiye sahip meslek eğitimlerinin verilmesine ve topyekun işçi veya yönetim demek yerine sektörüne göre mesleklerin (örneğin, Cnc operatörü, Argon Tig kaynakçısı, e-ticaret muhasebe uzmanlığı vb.) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler özel müteşebbis-meslek uyumunun, öneminin başlıca nedeni olarak görülmelidir.

2.3. Devlet-Meslek İlişkisi

İşçi sınıfı meslek ilişkisini Batı merkezli analiz ile ele almak daha verimli olurken devlet ile meslek ilişkisini devletin daha belirleyici olduğu Doğu toplumları üzerinden anlamak daha verimli olmaktadır. Devlet- meslek ilişkisi iki ana hat üzerinden düşünülmelidir. İlki devletin denetleme ve kontrol isteğidir. "Devletin birinci unsuru olan insan topluluğuna hukukta millet denir" (Gözler, 2007). İş hayatı gündelik hayatın başat belirleyicisi olduğu için devlet millet adına iş hayatını düzenleme veya denetleme konusunda talepkâr olmuştur. Devletin bu misyonuna Osmanlı İmparatorluğu döneminde bilinen en önemli meslek örgütleri olan Ahilik (13. yüzyıl) ve Lonca örgütlenmeleri (15. yüzyıl) örnek oluşturmaktadır. Ahilik sadece Müslüman esnaflardan oluşan bir yapılanma olmasına karşın Lonca örgütlenmesi içerisinde farklı dine mensup üyeler bulunmaktadır. Meslek sahipleri kişilerin Loncalara kayıt yaptırma zorunluluğu bulunmakta ve böylece devlet Loncalar üzerinden nüfus kontrolü gerçekleştirebilmekteydi. "Ayrıca ticari hayatla ilgili devlet emirlerinin uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesinden Lonca teşkilatlarının hiyerarşik yapısının en tepesinde yer alan Kethüdalar sorumlu tutulmuşlardır" (Akbaş, Bozkurt ve Yazıcı, 2018, s.188). Öte yandan devlet ile loncalar arasındaki ilişkiler Avrupa'nın her tarafında farklı şekillerde gerçekleşmiştir. "Loncalar, yasal ayrıcalıklara ve mülkiyet hakkına sahip özerk bir kurum olarak tanınmak için çalışırlardı. Bu hakları da ulusal ve belediye gibi kurumlardan alırlardı" (Ülgen, 2013, s. 479). 20. yüzyılda da meslekler ile devletlerin ilişkisi benzer bir mantıkla ilerlemiştir. Devlet-meslek örgütleri arasındaki ilişki Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devletin millet adına denetleme ve kontrol etme anlayışı şeklinde devam etmiştir. 1949 yılında Resmî Gazete ilanı ile Esnaf ve Sanatkar Birlikleri Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla meslek örgütlerinin yetki ve sorumlulukları, devlete karşı hükümlülükleri belirlenmiştir. Profesyonel meslekler ile devlet arasındaki ilişki, örgütler ve kurumlar üzerinden vatandaşların ve ticaretin denetlenmesi, düzenlenmesi üzerine kurulmuştur. Bu durum meslek örgütlerinin toplumsal düzeni sağlama konusunda önemli konumda olduklarının göstergesidir. Öte yandan devlet meslek ilişkisinin ikinci önemli yönü ise meslek seçiminin, meslek eğitimlerinin devlet planlaması ve ihtiyaçları üzerinden gerçekleştirilmesidir. Mesleki kurslar, mesleki uzmanlık bölümlerinin açılması, meslek eğitimi kontenjanının belirlenmesi, istihdam olanakları ve meslek ihtiyacı arasındaki uyumun sağlanması devletin eğitim, meslek planlama yetkisi üzerinden gerçekleşen unsurlar olmuştur.

Günümüzde meslekler işçi sınıfı, özel müteşebbis ve devlet arasındaki ilişkinin kesiştiği noktaların en önemlilerinden biri haline gelmiştir. Karşılıklı uzlaşmayı ve kabul edilmiş meşru sınırları belirleyen meslekler, bireyin gündelik hayatında devletle ve diğer insanlarla kurduğu ilişkiyi belirleyecek kadar merkezdendir. Meslekler üzerinden ortaya çıkan bu belirlenmişliğin işleyiş mekanizması nasıl çalışmaktadır? Bunu anlamak için kılavuz niteliğinde bir teoriye başvurmamız gerekmektedir. Bu teorinin adı "eleştirinin pragmatik sosyolojisidir". Bu teori çerçevesinde iki önemli meslek örneği olan bankacı ve tır şoförlüğü meslekleri özelinde meslek-insan değerle-

ri ilişkisi ele alınmıştır. Böylece mesleğin hayatı belirlemesine yönelik çerçevenin çizilmesi olanaklı hale gelmiştir.

2.4. Mesleklerin İşleyişini Anlama Kılavuzu Olarak Eleştirinin Pragmatik Sosyolojisi ve Değerler Ekonomisi

Bu çalışmanın temel teorik perspektifini Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun araştırma asistanlığını yapmış olan Luc Boltanski'nin Laurent Thévenot ile birlikte ortaya çıkardığı, 1991 yılında Fransızca, 2006'da İngilizce olarak yayımlanan, Türkçe'ye "Gerekçeleştirme Üzerine: Değerin Ekonomileri" ("On Justification, The Economics of Worth") olarak çevrilebilecek olan eser oluşturmaktadır. Boltanski'nin görüşleri ve teorisi sıklıkla Bourdieu'nun (Bourdieu ve Wacquant, 2003; Calhoun, 2016) eleştirel sosyoloji görüşüne bir tepki ve alternatif olarak gösterilmektedir. Ancak Boltanski 2011 yılında çıkan "Eleştiri Üzerine: Bir Özgürleşme Sosyolojisi" (On Critique: A Sociology of Emancipation) adlı yapıtında Bourdieu'nun eleştirel sosyoloji anlayışı ile eleştirinin pragmatik sosyolojisi düşüncesinin düzgüsellik ve betimleme ilişkisi içerisinde bir bütünleştirme girişimi olduğunu belirtmiştir (Boltanski, 2011). Bu nedenle Boltanski'nin teorisi bir Bourdieu alternatifi değil post-Bourdieu çalışması olarak görülmelidir.

Eleştirinin pragmatik sosyolojisi, sıradan insanların kendi bakış açıları üzerinden belirledikleri gerekçeleştirme, eleştirme ve meşrulaştırma biçimlerine, kapasitelerine ışık tutmaya çalışmaktadır (Gonzalez ve Kaufmann, 2012). Teorinin en güçlü noktası kişinin eleştirisinin ve eylemini gerekçeleştirmesinin analizini yapabilme kapasitesidir. Boltanski'nin kuramı, farklı sınıflar, değer ve kültürel kodları olan insanların kamusal alanda eylemlerini, konumlarını nasıl gerekçeleştirerek uzlaşabildiklerini, uzlaşamadıkları zaman hangi mekanizmanın çalıştığını cevaplamayı hedeflemiştir. Bu sorunun cevabına ulaşmak için siyaset felsefesi içerisinde gelen "mutabakat" ve "ortak iyi" anlayışlarını irdelemiştir. Ardından insanların sahip olduğu değerlerin yönetsel biçimlerini belirlemiştir. Belirlemiş olduğu değerler insanların üzerinde ortaklaştıkları ve yaşam pratiklerini belirleyen, eylem gerekçelerini meşrulaştırmak için kullandıkları ortak dünyalardır (Boltanski ve Thévenot, 2006). Bu ortaklaşan değer dünyaları arasındaki ilişki insanlar arasındaki değer ekonomisinin belirleyicisidir. Boltanski'nin teorisine damgasını vuran altı temel değer dünyası bulunmaktadır.

"Esinlenme dünyası; bireysel yaratıcılık ve orijinalliğe dayanır. Değer, bireyin yaratıcılık kabiliyetiyle ilgilidir. *Ailesel dünya;* bireyin ailesinden getirdiği nesil ayrımı, gelenek ve hiyerarşi önemlidir. Toplumda buradan gelen bilgilerin mantığına başvurularak hareket edilir. *Yurttaşlık dünyası;* kendi değer ve ilgilerini bir kenara bırakan birey "ortak iyiye" doğru hareket eder. Ortak iyiyi belirleyen yasalar, haklar, refah devleti içerisinde yer alan dayanışma ve saygı prensipleridir.

Endüstriyel dünya; teknik ve bilimsel prensiplere göre belirlenir. Değeri işlevsellik, üretkenlik ve verimlilik üzerinden oluşturulur. *Piyasa dünyası;* adından da anlaşıldığı gibi ekonomi dünyasıyla ilgilidir; ancak sadece sistemsel bir ekonomiye indirgenemez, bireylerin meta alış ve satış ilişkilerini de içerir. Bireyler arasındaki meta yarışına dayanır. Bireyler zengin olduğu için değerlidir. *Şöhret dünyası;* değer insanların aklında ve fikirlerinde oluşturulamazsa hiçbir şey olduğu fikrine dayanmaktadır. İnsan değerinin ölçülebilirliği kamusal değer içerisindeki geleneksel işaretlere bağlıdır. Başarı üne ve toplum içerisinde görünür olmaya bağlıdır." (Thévenot ve Boltanski, 2006, s. 159-211)

Her insan belirtilen değer dünyalarına farklı düzeylerde sahip olabilmektedir. Aynı zamanda her insan birden fazla değer dünyası içerisinde bakarak eleştirilerini yapabilmekte, eylemlerini gerekçeleştirebilmektedir. Hangi değer dünyasının öne çıkacağı, karşılaşılan duruma, konuma,

insana bağlıdır. İnsanlar benzer değer dünyalarına sahip kişilerle ilişki kurma eğilimindedir. Bu tip ilişkilerde değer dünyaları arasındaki ekonomiye ihtiyaç duyulmamaktadır. Değer dünyaları arasındaki ekonomi, ilişkilerin çıkara dayanmadığı veya asimetrik güç dengesinin olduğu zaman da işlememektedir. Bu değer ekonomisi, farklı değerlere sahip insanlar arasında uyumsuzluk ve uzlaşmazlık olduğu zaman işlerlik kazanmaktadır (Jacquemain, 2008). İnsanlar bu tip durumlarda değer dünyalarını ortak iyiye kendilerini en avantajlı konumda ulaştıracak çok fonksiyonlu aletler olarak görmektedir. Bu bağlamda değerler ekonomisi, insanların farklı oranlarda etki gücüne sahip değer dünyalarını eylemliliklerini ve eleştirilerini meşru bir şekilde gerekçelendirmek için çarpıştırmasıdır. Bu çarpışmalar esnasında bir veya birden fazla değer dünyası kullanılabilir. Aynı değer dünyaları tüm insanlarda olmasına karşın değer dünyalarının güç kapasitesi değişkenlik göstermektedir. Kapasiteyi belirleyen en önemli şey ise günlük yaşam pratikleri, hayat biçimi, eğitim, kültür, ekonomi olarak sıralanmaktadır. Tüm bu belirleyenler iktisat kafası ile düşünmenin hâkim olduğu günümüzde “meslekler” ile ilişkilidir. Bu bağlamda insanların meslekleri ile değer dünyalarının işleyiş yapısı arasında bir ilişki bulunmaktadır. Meslekler, insanların eleştirisini ve eylemlerini gerekçelendirme biçimlerini şekillendirmektedir. Farklı mesleklere sahip, aralarında çıkar ilişkisi olan insanlar ile aynı mesleğe sahip aralarında hiyerarşi ilişkisinin bulunduğu insanlar arasındaki ilişkinin ve gerekçelendirmelerin anlaşılması için değerler dünyalarının işleyiş ekonomisi önemli bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

3. Araştırmanın Bilgisi

Bilimsellik iddiasındaki her araştırmanın araştırma sürecinin şeffaf ve ayrıntılı bir şekilde açıklanması zorunlu bir durumdur. Bu bağlamda araştırmanın bilgisi çerçevesinde araştırmanın kuram bilgisi, yöntem bilgisi ve veri toplama süreci açıklanmalıdır.

3.1. Araştırmanın Kuram Bilgisi

Bu araştırmanın amacı mesleklerin insan hayatını belirlemede ne derecede etkin olduğunun bilimsel olarak doğrulanmasıdır. Araştırmanın kuramsal çerçevesini Luc Boltanski ve Laurent Thevenot adlı sosyal bilimcilerin Pierre Bourdieu'nun sosyoloji anlayışından etkilenerek oluşturdukları insanların eylemlerini gerekçelendirme mekanizmalarını belirleyen değer ekonomileri kuramı oluşturmaktadır (Boltanski, 2011; Boltanski ve Thévenot, 2006; Bourdieu ve Wacquant, 2003).

3.2. Araştırmanın Yöntem Bilgisi

Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. Çünkü nitel araştırma yöntemi bu araştırmanın kuramı ile uyumlu ve bu araştırmanın amacına ulaşma hususunda verimlidir. “Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45). Nitel araştırma, bilgiyi bağlamı içerisinde almaya çalışmaktadır. Araştırmacı görüşmecilerin yaşam dünyalarının içinde gözlem, görüşme yapmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında bankacı ve tır şoförlerinin yaşam dünyalarının olduğu mekânlara gidilmiş, gözlemlerde bulunulmuştur. Bu gözlemlere ve teorik çerçeveye uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. “Araştırma soruları neyi anlamak istediğimizi, görüşme soruları ise bu anlayışı kazanmak için insanlara sorulması gereken soruları kapsamaktadır” (Glense, 2014, s. 143). Araştırma sorusu mesleğin yapısının insan hayatını nasıl belirlediğini anlama isteğidir. Dar anlamda araştırma sorusu ise bankacılık ve tır şoförlüğü mesleğinin insan

yaşamını nasıl belirlediğini anlamaya çalışmaktır. Araştırma soruları bir önceki bölümde belirtilen değer dünyaları temelinde hazırlanmıştır. Sorular tır şoförlüğü ve bankacılık mesleğini icra eden insanların endüstriyel, ailesel, piyasa, yurttaşlık, esinlenme ve şöhret dünyaları içerisindeki değer oranlarını bulmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda bankacı ve tır şoförleri ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmanın ardından yeni sorular eklenmiş ve daha önce hazırlanan belli sorulardan vazgeçilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nesnesi olarak ele alınan tır şoförleri ve bankacılar farklı araştırma evrenlerine sahip iki meslektir. Bu nedenle araştırma iki farklı örneklem üzerinden ilerlemiştir. Örneklem seçiminde ise tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Tipik durum örnekleme, “evreni temsil yeteneği olan ve temel özellikleri bakımından evrenden farklılaşmayan durumları ifade etmek için kullanılmaktadır” (Baltacı, 2018). Bankacı ve finans çalışanlarını en iyi temsil edecek tipik durum örnekleme olarak İstanbul ilinde bulunan Maslak ve 4. Levent semtleri seçilmiştir. Bu semtler beyaz yakalıların çalışma mekânları ve bankaların genel merkezlerinin bulunması bakımından önemlidir ve araştırma evrenini iyi temsil edecek örneklemdir. Tır şoförlüğü mesleğinin araştırma evreni ise oldukça geniş ve araştırma örnekleme oluşturması zor bir süreç olmuştur. Tır şoförlüğü mesleğinin yapısı itibari ile mobil olması belirgin bir mekana dayalı bir örneklemin oluşturulmasında zorlayıcı bir neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin kuzey-güney ve doğu batı güzergâhında yol üstü olan Nevşehir, Niğde, Adana ve Mersin illeri araştırma evrenini kapsayabilecek tipik durum örnekleme olarak saptanmıştır.

Tır şoförleri ile görüşmeler 2018 yılında Mersin, Adana, Niğde, Nevşehir illerinde ve bu illeri birbirine bağlayan yollarda bulunan dinlenme tesislerinde, tır parklarında gerçekleştirilmiştir. Tır şoförlerine ait veriler yük taşımacılığı yapan 15 şoför ile gerçekleştirilen görüşmelere dayanmaktadır. Belirtilen illerin Türkiye'de transit taşımacılığın yoğun olarak gerçekleştirildiği güzergâhlar olması nedeniyle ulusal ve uluslararası yük taşımacılığı yapan tır şoförlerini bulmak kolay olmuştur. Bankacılar ile görüşmeler ise 2015 yılında orta sınıf üzerine yapılan bir başka çalışma kapsamında İstanbul ilinde bulunan 4. Levent ve Maslak'ta yapılan 26 görüşmecinin içerisinde seçilen 12 finans çalışanından elden edilen verilere dayanmaktadır. Maslak ve 4. Levent'te ulusal ve uluslararası bankaların genel müdürlükleri olmasından dolayı farklı pozisyonlarda çalışan finans çalışanları ile görüşmeler gerçekleştirilebilmiştir. Görüşmecilerin listesi aşağıda belirtilmiştir.

4. Bulgular

4.1. Sosyal Ağı Sermayesi Olan Yaşamlar: Bankacı¹

Bankacılar, emek biçimi üzerinden değerlendirdiğinde maddi olmayan emek veya zihin emeği üreticisidir. Ancak bankacılar mühendis, mimar gibi zihin emeği üreticilerinden farklı bir konumdadır. Onlar gibi bir yazılım, program, proje, üretim aracı gibi somut işleyişi olan bir şey üretmemektedirler. Bu nedenle özgeçmişlerinde (CV) genellikle gidilen kurslar, var olan üyelikler, kazanılan plakeler veya başarılan hedefleri içeren öğeler yer almaktadır. Bir bankacının CV'sinin içeriği üzerinden hedeflediği mevki ve kariyer üzerine fikir edinilmektedir. Türkiye'de sayısı artan üniversitelerin ilgili bölümleri bankacılık mesleğinde talep artışına neden olmuştur. Bu nedenle bankacılar iş hayatında rekabet içinde hırslı, bilgi kaçıran, lobisel faaliyetlerde bulu-

¹ Bu metinde bankacı terimi bir meslek olması nedeniyle kullanılmasına karşın farklı pozisyon ve uzmanlık alanlarına sahip, teknik bilgi ve beceriye sahip finans çalışanı olarak anlaşılmalıdır.

nan insanlarla çalışmaktadır. Mesleğini yerine getirebilmek için bankacı buna benzer insanlarla ilişki kurmak zorundadır. Yükselmek, kariyer sahibi olmak için ise o insanlar gibi olmalı ve konumunu, ilişkilerini bir sonraki istediği pozisyona göre yapılandırmalıdır (Uca, 2016). Mesleğinin temel belirleyicisi ise işini yapması değil, çalıştığı bankanın veya kurumun kar temelli hedeflerine göre yapması, hatta hedefleri aşarak yapmasıdır. “Bu süreçte müşteri taleplerini karşılama hızı, işlemleri layıkıyla yerine getirme arzusunun önüne geçmiştir. Çalışmanın tek amacı karlılık olunca, kısa vadeli ve sonuca yönelik bir emek gücü ön plana çıkmıştır” (Nurol, 2014, s. 161). Bunun için bankacıların somut araçlar sunan mühendis, mimar gibi masa başında oturup çok iyi bir yazılım veya mimari eser sunması değil müşteri memnuniyetine ve daha fazla müşteriye ulaşması gerekmektedir. Bu nedenle bankacının sermayesi bankacılık bilgi ve birikimi kadar müşteri memnuniyeti, çalışma hızı, tanıdığı ve ulaşabileceği insanların toplamıdır. Sermayesi network ağı olan birçok meslek gibi bankacıların da yükselme stratejisi ast-üst ilişkisinde yükselmesinin önünü açacak insanlarla ilişki kurmaktır. Bu amaçla bankacılar hem network ağı içerisinde hem de sektörün, bankasının veya kurumunun en üstünden en altına doğru belirlenen sosyal, kültürel sermaye içerisinde yoğrulmaktadır (Uca, 2016).

Temel belirleyicileri, kurması gereken ilişkiler, yükselme stratejileri bir önceki paragrafta ana hatlarıyla belirtilen bankacılık mesleği, her meslek gibi mesleği icra eden kişinin gündelik hayat pratiklerini de belirlemektedir. Çünkü birçok meslek gibi bankacılar da günde on iki saate varan mesai sürelerinde çalışmaktadır (Nurol, 2014). Haftanın beş günü böylesine uzun çalışma süreleri bankacılık mesleğinin gündelik hayatı, kişi değerlerini ailesinden, arkadaşlarından daha fazla belirlemesinin en önemli nedenidir. Bu mesleki belirlenmişlik kişinin değer dünyalarını belirlemektedir. Sırasıyla bankacılık mesleğinin değerleri nasıl belirleyebildiğini açıklanmalıdır. *Esinlenme dünyası*; esinlenme dünyasında değer bireyin yaratıcılık kabiliyeti ile ilgilidir (Boltanski ve Thévenot, 2006). Bankacılık sektörü ast-üst ilişkisi içerisinde, insan inisiyatifi ve hatasını en aza indirmeye yönelik bilgisayar otomasyonlarıyla çalışılan bir yapıdadır. Bu nedenle görev temelli bir yaratıcılık sınırlıdır. Yaratıcılık çoğunlukla kariyer odaklı hedefleri elde etmek için bankanın veya kurumun hedefleriyle uyumlu özgün fikirlerin gelişimi ile ilişkilidir.

Örnek: “Kredi kartı verme hedefine ulaşmak için mesai saatleri dışında, hafta sonu öğrenci yurtlarına veya sanayi esnafına ziyaret gerçekleştirmek gerekebiliyor”(B1), (Yaş:31, Pozisyon: Müşteri Temsilcisi, Cinsiyet: Kadın)

Ailesel dünya; bankacılık sektöründe ailesel dünya değeri üzerinden hareket etmek iki düzeyde ele alınmalıdır. İş yerinde gerçekleştirilmesi gereken hedefleri, yapması gereken işleri gelecek, akraba, hemşeri, kültürel yakınlık vb. ailesel dünya öğelerini kullanarak kolaylaştırmak ve/veya yapmak bankacılık mesleği ailesel dünya ilişkisinin ilk göstergesidir. İkincisi ise toplumsal aile algısının kariyer için kullanılmasıdır. Düzenli aile yapısının, iyi anne veya baba olduğunun kamuoyu ile fırsat buldukça (ailesel içerikli sosyal medya paylaşımı, çalışma masası fotoğrafları, müdürü ile çocuğu arasında amcası, teyzesi gibi ilişki kurulması vb.) paylaşılması ailesel dünya değerlerinin mesleği belirlemesini göstermektedir.

Örnek: “Müdürümüz çocukları çok seviyor diye izin almak için çocuğunu bahane edenleri biliyorum. Ben evli değilim diye işler bana kalıyor”(B2), (Yaş: 28, Pozisyon: Broker Asistanı, Cinsiyet: Erkek)

Yurttaşlık dünyası; Yurttaşlık dünyası içerisinde insan kendi değerlerini bir kenara bırakarak ortak iyiye doğru hareket etmektedir (Boltanski ve Thévenot, 2006). Bu nedenle yurttaşlık dün-

yasının meslekler üstü bir belirleme durumu bulunmaktadır. Ortak iyi yasalar, haklar üzerinden belirlenen vatan için en iyi olandır. Bankacılar bu değer dünyasında diğer insanlardan daha güçlü bir konuma sahip değildir. Çünkü bu değer dünyasında hedeflenen ortak iyi için bir ekonomik güce, toplumsal statüye, ilişkiler ağına gerek yoktur. Bu değer dünyası üzerinden argüman kurmak için toplumsal değerlere, yasalara, haklara bağımlılık temeldir.

Endüstriyel dünya; teknik ve bilimsel prensiplere göre belirlenir. Değer, işlevsellik, üretkenlik ve verimlilik üzerinden oluşturulmaktadır (Boltanski ve Thévenot, 2006). Ancak somut bir üretim gerçekleştirmeyen fark yaratacak teknik ve bilimsel bilgisi olmayan zihin emeği üretiminde işlevselliğin, üretkenliğin ve verimliliğin standart bir koşulu bulunmamaktadır. Bu nedenle zihin emeği üreticileri stratejiler geliştirilmiştir. Zihin emeği üretici olan bankacılar da bu durumun bir parçasıdır. İş yerindeki kritik öneme sahip işlerin nasıl yapılacağıın ayrıntılarını herkese anlatmama, işi ve pozisyonu kendine mahkûm kılma, durmadan yoğun çalıştığını her türlü paylaşım alanında vurgulama, başarısını ve bitirdiği işleri öne çıkarma, verimli olup olmadığını belirleyecek kişiler ile arasını iyi tutma bu stratejilerden bir kaçıdır.

Örnek: “Burada herkes meşguldür. Sabahları ellerinde karton bardaklarla koşuşturan insanları görürsünüz. Meşgul görünmezsen çalışmıyorsun sanırlar. Durmadan çalıştıkları kurum logolu kendi kartvizitlerini dağıtırlar birbirlerine.” (B3), (Yaş: 26, Pozisyon: Banka Servis Yetkilisi, Cinsiyet: Kadın)

Piyasa dünyası; piyasa dünyası bireyler arasındaki meta yarışına dayanır. Bireyler zengin olduğu için değerlidir (Boltanski ve Thévenot, 2006). Piyasa değer dünyası içerisinde güçlü olmak bankacılık kariyeri için önemlidir. İlişki ağımızdaki insanların değerini belirleyen en önemli şey zengin olmalarıdır. Belirli pozisyondaki bankacılar, pozisyonlarını sürdürmek ve yükselmek için, zengin olduğu için değerli olan müşterilerinin değer dünyasına göre davranışlarını belirlemektedir. Aileye önem veren zengin müşteri için sohbetlerde ne kadar iyi bir ebeveyn olduğunu, çocuğunun fotoğrafını öne çıkarırken, deniz hayranı olan müşteri için geçen yaz gittiği cruise tatilini anlatmaktadır. Buradaki amaç ortaklıklar üzerinden bir piyasa devamı sağlamaktır. Bu durum bankacıların müşteri portföyüne göre davranışlarının, lokanta, kelime, kıyafet seçiminin şekillenmesine neden olmaktadır. Bu durumu motive eden en önemli şey kariyer, yüksek ücret, sosyal hak iyileştirmeleri olmaktadır.

Örnek: “Bir müşterim dindar, onunla yemek yerken zamanı ve lokantayı ona göre ayarlıyorum. Diğer müşterim manzara eşliğinde alkol almayı sever, onla yemeğe gidersem ona göre bir yerde ayarlamaya çalışıyorum.” (B4), (Yaş: 35, Pozisyon: Portföy Yöneticisi, Cinsiyet: Kadın)

Şöhret dünyası; değer insanların aklında ve fikirlerinde oluşturulamazsa hiçbir şey olduğu fikrine dayanmaktadır. Başarı üne ve toplum içerisinde görünür olmaya bağlıdır (Boltanski ve Thévenot, 2006). Bu günümüzde birçok insanı yoran (isteyerek yapsa veya yapmasa dahi) bir değer dünyasıdır. Bankacılık mesleği de bu durumun parçasıdır. Şöhret dünyasında değer, kişinin dönemin toplumsal görünürlük ve ünlü olma biçimleri, kodları ile ilişkilenebilme yeteneği üzerinden oluşmaktadır. Bankacılar özelinde bu durum yaptıkları işin önemini ve değerini belirtecek öğelerin öne çıkarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Alınan kursların, sertifikaların, kurumsal olarak ünlü kişilerle yapılan faaliyetlerin, içinde bulunulan önemli projelerin, gidilen mekânların, yapılan iş seyahatlerinin, tatillerin, aktarıma biçimleri şöhret dünyası değerleri içerisinde güçlü bir konum elde etme ile ilgilidir. Beyaz yakalılar arasında görülen spor türü, yemek kültürü, hafta sonu aktiviteleri gibi trendler (akım) bankacıların gündelik hayatını belirleyen

şöhret dünyası öğeleri olmaktadır. Günümüzde görünür olmanın en kolay ve etkin yönü ise sosyal medya üzerinden gerçekleşmektedir. Şöhret dünyasının değerleri içerisinde güçlü olmak isteyen bankacılar sosyal medyayı bu amaçla kullanabilmektedir.

Örnek: “Elektrik, doğalgaz faturasını zor ödemesine karşın yeni açılan popüler bir mekanda yemek yiyip, sosyal medyada paylaşan kişileri tanıyorum.” (B2), (Yaş: 28, Pozisyon: Broker Asistanı, Cinsiyet: Erkek)

Değer dünyaları üzerinden anlatılan bankacının gündelik yaşam pratiklerini belirleme durumu elbette tüm bankacılar için geçerli değildir. Burada aktarılan bankacılar, büyük oranda mesleklerinde güçlü olmayı, yükselmeyi hedefleyen kişiler olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle anlatılan bankacı değer dünyaları ile meslek yapılarını birleştirerek gündelik yaşamda güçlü bir değer ekonomisi elde etmeyi hedefleyen bankacı sosyal tipini ifade etmektedir.

4.2. Teker Üstünde Yaşamlar: Tır Şoförlüğü

Tır şoförleri, üretim ilişkilerinde metanın hammaddesini, ürün çıktısını, gıda ürünlerini belli yasalar sınırlamalar ile bir yerden diğer yere taşıyan, src, psikoteknik, ağır vasıta ehliyet sahibi olmak zorunda olan, 21 ile 66 yaş aralığında insanlardan oluşmaktadır. Tır şoförleri sınır kapılarında günlerce bekleyen, yükleme ve boşaltma noktalarında saatlerini geçiren, her yerde olmalarına karşın hiçbir yere ait olamayan, gidecekleri yeri firmanın, araç sahibinin veya yükleyecekleri yükün belirlediği, mesai saatleri, hafta sonu ve bayram tatilleri olmayan bir meslek grubudur. Tır şoförlüğü mesleğini icra etmenin belli biçimleri vardır. Bunlar A-kendi aracında şoför olmak (hem mal sahibi kişi hem de meslek olarak şoför) B-şahıs aracında şoför olmak (hem işçi hem de meslek olarak şoför), C-firma aracında şoför (hem kurumsal bir firmada işçi hem de meslek olarak şoför) olmaktadır. Her tır süren meslek olarak şoför olarak görülmesine karşın tır şoförleri bu üç ayrım üzerinden değerlendirilmelidir. Tır şoförlüğü mesleğinde her bir ayrımın mesleki tecrübeleri farklıdır. Bu nedenle bu araştırma işçi olan tır şoförlerini ele alırken, mal sahibi tır şoförlerini paranteze almıştır. Belirtilen bu ayrımlar mesleği icra eden kişinin sorumluluklarını, görev tanımlarını ve işçi-işveren ilişkisini belirleyen ayrımlardır. Kendi aracında şoför olan bir kişi yük, yer, fiyat, zamanlama seçme konusunda özgür olabilmektedir. Ancak araca ait çalışma ruhsatları, yetki belgesi, tamir, yakıt masrafları ve vergiler araç sahibi şoför tarafından karşılanmalıdır. Şahıs aracında şoförlük yapan kişiler ise genellikle araç sahibinin kararlarına güvendiği bir şofördür. Çoğunlukla bu kişiler araç sahibinin yakınıdır veya tanıdığı birinin referansına sahiptir. Bu şoförler için sigorta ve ücret standardı bulunmamaktadır. Firma aracında şoför ise firmasının yönlendirmesine uyan, şirketlerin çalışma sistemine uyumlu, iş üzerinde inisiyatifi (yük seçme, bulma, pazarlık vb.) olmayan, sorumlulukları bir baş şoför ve/veya şirket çalışanı tarafından denetlenen, alacağı ücret ve sigorta durumu önceden belli olan ücretli işçidir. Görüldüğü gibi yollarda tır (Transports Internationaux Routiers, Uluslararası karayolu taşımacılığı) diyerek yanından geçip gidilen araçlar belirtilen üç temelde farklılaşan şoförlerin yollardaki evi olarak çalışma hayatında var olmaktadır. Genel olarak tır şoförlerinin maaşlarında bir standart bulunmamaktadır. Taşınan yükün yapısı, yurtiçi-yurtdışı çalışma, sigorta, sefer sayısı ve maliyeti maaşların yapısını belirleyen temel göstergelerdir. Tır şoförleri yollardaki masraflarını en aza indirecek planlama ve yaşam düzenlemesi yapmayı hedefleyen insanlar olarak saptanmıştır. Bu bağlamda araçta uyumak, çay, kahve ve yemek yapmak kişisel masrafları azaltacak yöntemler olarak görülmelidir. Tır şoförlerinin çalışma yaşamındaki mekânsızlık ve günün her saati çalışabilir oluşları sabah işe gidip akşam eve dönen mesleklerden daha farklı değer dünyalarına sahip olmalarına

neden olmaktadır. Öte yandan tır şoförlüğü işleyiş yapısından dolayı şoförün istese dahi yaşayacaklarını önceden kontrol etme, düzenleme, düzeltme kabiliyetinin olmadığı bir meslektir. Hayatlarını belirleyen en önemli şey belirsizliktir. Belirsizlik iki yönlüdür. İlki yapacakları iş, alacakları yük, gidecekleri şehir, ülke ve gitmeleri gereken süre başkaları tarafından belirlenmektedir. Tır şoförleri bu konular hakkında belirleyici olamamaktadır. Belirsizliğin ikinci yönü ise mesleğin yapısından kaynaklanan bir belirsizliktir. Aracın ne zaman arıza yapacağını, evini ve ailesini ne zaman göreceğinin, kışın yolun ne zaman kapanacağını, yolda ne zaman kaza olacağını belirsizliği tır şoförlerinin anlam dünyasını belirleyen en önemli diğer göstergedir. Tır şoförlerinin anlam dünyalarını anlamak için değer dünyalarına yakından bakmak önem arz etmektedir.

Esinlenme dünyası; tır şoförleri bireysel yaratıcılık ve orijinalliğe dayanan değer dünyası içerisinde çok güçlü kodlara sahip değildiler. Meslekleri nedeniyle yaptıkları iş belirli olduğu için onlardan bir yaratıcılık beklenmemektedir. Ancak özellikle düzgün planlama ve işin zamanında bitirilmesi için tecrübeden kaynaklanan ancak esinlenme dünyası içerisinde fark edilir bir değer yaratmaya yetmeyecek çözümler geliştirebilmektedirler. Bu çözümler tır şoförlüğü mesleğinin belirsizliğini değiştirmeyen küçük manevralar olarak kalmaktadır.

Örnek: “Tırlar zorunlu ağırlık kontrol kantarı denetimine girmek zorundadır. Ve bu kontrol noktaları belirsiz saatlerde açık belirsiz saatlerde ise kapalıdır. Özellikle Avusturya üzerinden Almanya’ya gidiyorsam telsizden öndeki arabalara kantar açık mı diye sorarım. Eğer açıksa gitmem. Kapandığını öğrenirsem giderim. Böylece ceza alma (riskim) azalır.” (A1), (Yaş: 38, Pozisyon: Firma Aracında Uluslararası Tır Şoförü, Cinsiyet: Erkek)

Ailesel dünya; tır şoförlüğü çalışma koşulları belirsiz, aileden ve akrabalarından uzak, çocuklarının doğumuna, tanıdıklarının düğün veya cenazelerine gidemeyen, yetişemeyen bir meslek grubudur. Mesleklerinin yapısı nedeniyle yerine getirilmesi gereken ailesel rolleri yerine getiremeyen, yerine getirmekte zorlanan tır şoförleri ailesel dünya değerleri bağlamında birçok mesleğe göre daha güçsüzdür. Gündelik yaşamda insanlarla karşılaşma pratiklerinde ailesel dünya değerleri birliktelik, beraberlik gibi vurgular yerine, ailem için ailemden ayrı, hasretlik gibi argümanlar ile kurulmaktadır.

Örnek: “Yurtdışı Avrupa çalışanlar vize süreleri boyunca eve gitmeden yâda çok az giderek çalışırlar. Vize bitip yeni vize başvurusunda izin yaparlar. Bayram seyran hep yollardayız. Avrupa’nın bayramlarında tatil oluyor oralar biz de dinleniyoruz.” (A2), (Yaş: 54, Pozisyon: Kendi Aracında Bir Firma Adına Uluslararası Tır Şoförü, Cinsiyet: Erkek)

Endüstriyel dünya; endüstriyel dünya içerisinde tır şoförünün değerini belirtilen sürede yük dolmuş veya boşaltım istasyonunda olması, yük ve gümrük evraklarını düzenlemesi ve taşınan yüke zarar gelmeden teslim etmesi belirlemektedir. Firmaların istekleri doğrultusunda kimi zaman tır şoförlerinin hız sınırlarına ve belirtilen yasal sürüş sürelerine uymadan, yorgun bir şekilde çalıştıkları görülmüştür. Bu durum firmaların müşteri memnuniyeti ve kar elde etme bağlamında şoförlerinden talep etmeleri üzerine gerçekleşmektedir. Böylesi koşullara karşı çıkmaları durumunda şoförler işsiz kalmaktan korktukları için koşullara göre istekleri yerine getirmeye çalışmaktadır.

Piyasa dünyası; Boltanski’nin piyasa dünyasında değindiği bireyler zengin olduğu için değerlidir anlayışı tır şoförlüğü mesleği icra edilirken tüm yönleri ile geçerli değildir. Çünkü şoförler piyasanın çalışma koşullarının dışında mekânsız ve sabit gündelik ilişkileri olmadan çalıştıkları

için lüks marka bir kazak veya çok değerli bir kol saati kullanmasının belirleyebileceği ilişkileri kuramamaktadırlar. Başka bir ifade ile zenginliğini göstereceği sabit meslek ilişkileri bulunmamaktadır. Bu bağlamda seksen bin Euro değerinde kendi aracının sahibi olan bir şoför fabrikada asgari ücretle çalışan güvenlik görevlisinin dediklerini yapmakta, sadece şoför olarak çalışan diğer tır şoförleri ile benzer koşullarda çalışmaktadır. Sonuç olarak tır şoförlüğü piyasa dünyası içerisinde güçlü değer dünyasına sahip değildir.

Örnek: “Yıllarımı çalışmaya vermiş, bu arabayı almışım. Daha dün işe başlamış iki kuruş paraya çalışan güvenlik geliyor, burada yemek yapmayın diyor. İnsanın zoruna gidiyor tabi. Yemek ver demiyoruz ki, yemeğimizi yiyeceğimiz yere de karışıyorlar.” (A3), (Yaş: 36, Kendi Aracında Şoför, Cinsiyet: Erkek)

Şöhret dünyası; toplumda değer, ün, şöhretin insan aklında oluşturulmazsa hiçbir şey olduğu fikrine dayanan şöhret dünyasında tır şoförleri birçok mesleğe göre oldukça güçsüzdür. Başarının şöhret dünyası değeriyle ilişkilendirildiği bu anlam dünyasında tır şoförlüğü başarısızlıkla ilişkilendirilmektedir. Hâlbuki günümüzde uluslararası çalışan bir tır şoförü bir devlet memurundan, öğretmenden, mağaza müdüründen, bankacıdan (gişe görevlisi vb.) daha fazla maaş kazanmaktadır. Ancak tır şoförleri şöhret dünyası içerisinde oldukça güçsüz bir konumda yer almaktadır. Bunun nedeni mesleklerinin çalışma koşullarından kaynaklanmaktadır. Günümüz iş yaşamında şöhret dünyasının değerlerini sağlayacak mekân, tatil, yemek veya spor olanaklarından uzak çalışmaktadırlar.

Örnek: “Var bizim bir tanıdık. Çocuğu üniversite okudu, öğretmen olamadı, akşama kadar mağazada ayakta asgari ücrete çalışıyor. Müdür yardımcısıymış. Ben öğretmenden çok kazanıyorum. Sorsan gençlere onun işi daha güzel. Havalı ya!” (A2), (Yaş: 54, Pozisyon: Kendi Aracında Bir Firma Adına Uluslararası Tır Şoförü, Cinsiyet: Erkek)

Yurttaşlık dünyası; tır şoförleri gündelik hayatlarını belirleyen mesleklerinin yapısı nedeniyle en fazla yurttaşlık dünyasında diğer mesleklerle eşit değer yaratma kapasitesine sahiptir. Bu dünyada ortak iyiye doğru hareket etmek için bireyin kendi değer ve ilgilerini bir kenara bırakması gerekmektedir. Tır şoförlüğü mesleğinin işleyişi (aileden uzaklık, düzensiz mesai saatleri, düşük ücret, kötü koşullarda yaşam vb.) diğer birçok mesleğe göre ailesel, şöhret, piyasa, esinlenme ve endüstriyel dünyada güçlü değerler oluşturmaya imkân vermez iken değerlerin kurala, ulusal değerlere, ortak iyiye yönelmeyle elde edildiği yurttaşlık dünyasına uygundur. Bu nedenle görüşmelerde tır şoförleri sık sık hevesle yurttaşlık dünyası değerlerini öne çıkarmaktadır. Yaptıkları işin önemini, ekonomiye sundukları katkıyı ve milletlerine bağlılığı öne çıkarmaktadırlar. Bu bağlamda yurttaşlık dünyası bağlamında tır şoförlerinin milliyetçi olma durumu ile ailesel, şöhret, piyasa dünyasında güçsüz olmaları arasında ters orantılı ancak değer ekonomisi işleyişine uygun, mantıklı bir ilişki bulunmaktadır.

Ayrıca Boltanski'nin kuramında hiçbir değer dünyasının içine girmeyen ancak ülkemiz için Durkheim'in (Durkheim, 2016) toplumsal yapı anlayışı bağlamında ortak iyiyi belirleyebilecek olan maneviyat, dini değerleri de tır şoförleri arasındaki güçlü değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Araçlarında ve söylemlerinde “Maşallah”, “Ya Allah”, “Allaha emanet ol”, “Allah korusun” içerikleri, nazar boncuğu, Ayet tablosu kartları bulunmaktadır. Bu durum yolun, hava şartlarının, çalışma koşullarının belirsiz ve tekinsiz olmasıyla ilişkili olarak düşünülmelidir. Böylesine belirsiz, tekinsiz ve riskli mesleklerde benzer durumlar görülmektedir. Madencilik mesleği bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Özetlemek gerekirse, tır şoförleri birçok “saygın” meslekten daha iyi ücret kazanan yüksek bir öğrenim durumu gerektirmeyen bir meslek grubu olmasına karşın yurttaşlık dünyası dışındaki değer dünyalarında sabit mekân ve çalışma saatleri olan mesleklere göre güçlü gerekçelendirme ve anlamlandırma yetisine sahip olmayan bir meslek olarak değerlendirilmelidir.

5. Meslekler, Değer Ekonomisi ve Gündelik Yaşam

Modernleşme ile ortaya çıkan iş bölümünün profesyonel meslekler üzerinden ilerlemesi günümüz insanının temel varlık biçimini belirlemektedir. İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler mesleklerin biçimini değiştirmeye başlasa dahi mesleklerin modern insan üzerindeki etkisi halen devam etmektedir. Modern insan yaşamını kapitalist ekonominin mesleklere olan bağlılığı üzerinden sürdürebilmektedir. Şehirlerin zamanı, izin günleri, maaş ücretlendirmesi meslekler üzerinden gerçekleşmekte, modern insan gündelik yaşamının büyük bir kısmını meslek icrasına adamaktadır. Bu nedenle mesleklerin işleyişinin anlaşılması, gündelik yaşamda mesleklerin etkisinin belirlenmesi, meslekler arasındaki hiyerarşinin anlaşılması anlamacı ve yorumlamacı, açıklamacı sosyal bilim için elzemdir. Bu bağlamda iyi bir sosyal bilim mesleği yalnızca para kazanma aracı olarak görmemelidir. Meslek aynı zamanda insan yaşamında bireysel ve toplumsal değerleri belirleyendir. Mesleki yeterlilik, saygınlık, tecrübe, unvan gündelik yaşamda insanların birbiri ile kurduğu ilişkiyi belirlemektedir. Mesleklerin icra edilme şekli, saati, alınan ücret, toplumdaki değeri Boltanski ve Thevenot’un belirttiği değer dünyalarının yapısının belirlenmesinde önemlidir. İyi kazanç getiren meslekleri icra eden kişiler piyasa dünyasında güçlü değerlere sahiptir. Ancak kazancı düşük ücretlerde çalışan insanların piyasa dünyası değeri düşüktür. Ailesi ve akrabaları ile ilgilenen toplumsal aile normlarına bağlı kişilerin ailesel dünya değeri güçlüdür. Bunları yerine getirmeyenlerin ailesel dünya değeri ise güçsüzdür. Yaptıkları meslek içinde olduğu sektörün işleyişinde kilit konuma sahip ise bu mesleği icra eden kişinin endüstriyel dünya değerleri güçlüdür. Sektöründe ve iş hayatında tutulmayan veya önemi fazla olmayan bir meslek icra eden insanların endüstriyel dünya değeri güçsüzdür. Yaratıcılık kapasitesi yüksek ve bu kapasitesini mesleğini icra ederken kullanan insanların esinlenme dünyası güçlüdür. Mesleklerini standart prosedüre göre yapan veya yapmak zorunda kalan insanların mesleki yaratıcılık kapasitesi düşüktür bu nedenle esinlenme dünyası değeri de düşüktür. Bir insanın birden fazla değer dünyası güçlü olabildiği gibi birden fazla değer dünyası da güçsüz olabilmektedir. İnsanlar güçlü oldukları değer dünyaları üzerinden gündelik hayat manevralarını, planlarını ve çözüm yollarını kurma eğilimindedir. Günümüzde iş hayatının gündelik yaşamda kapladığı süre nedeniyle modern insan belirtilen bu değer dünyalarının tamamını direkt veya dolaylı yoldan meslekler üzerinden elde etmektedir. Bu değer dünyalarının etki kapasitesi her meslek grubu için kendi içinde benzerdir.

Bankacı ve tır şoförü örneklerinde gösterilmeye çalışıldığı gibi meslekler kişilerin gündelik yaşamda kullandığı değerleri belirlemektedir. İnsanın yaptığı iş, işini kolaylaştırmak ve kariyer elde etmek için izlediği yollar sahip olduğu değer dünyalarının kullanım gücü ile ilişkilidir. Gündelik yaşamın büyük bir bölümünü iş yerinde geçiren modern insanın güçlü değer dünyalarının olması, değer dünyalarını belirleyen toplumsal normlar ile meslek yapısı arasındaki uyuma bağlıdır. Bazı mesleklerin çalışma biçimleri bu uyumu kolaylaştırırken bir kısım meslekler ise yapısı nedeniyle kişilerin güçlü değer dünyalarına sahip olmasını zorlaştırmaktadır. Ancak hangi meslek sahibi olursa olsun insanlar gündelik hayatın pratikleri içerisinde daha güçlü etkinlik alanı elde etmek, eylemlerini gerekçelendirmek için güçlü oldukları değer dünyaları içerisinde argümanlarını belirlemeye çalışmaktadır. Bunun için karşılaşmalar esnasında sohbetin yönünü ve

tartışma argümanlarını en güçlü oldukları değer dünyası veya dünyalarına çekmeye çalışarak eylemlerini belirlemekte ve gerekçelendirmektedirler.

Tablo 1.

Değer Biçimi	Bankacı Değeri (d1)	Tır Şoförü Değeri (d2)
Ailesel Dünya		$d1 > d2$
Şöhret Dünyası		$d1 > d2$
Yurttaşlık Dünyası		$d1 = d2$
Esinlenme Dünyası		$d1 > d2$
Endüstriyel Dünya		$d1 \geq d2$
Piyasa Dünyası		$d1 \geq d2$

Bankacılar ile tır şoförlerinin mesleklerinin belirlediği değer dünyalarını basitçe karşılaştırdığımızda tablo 1'deki gibi bir görünüm ortaya çıkmaktadır. Bankacıların ailesel dünya değeri tır şoförlerinden güçlüdür. Burada tır şoförleri ailelerini daha az sevmektedir gibi bir sonuç anlaşılmalıdır. Tır şoförleri mesleklerinin yapısından dolayı ailelerini, tanıdıklarını ve akrabalarını daha az görebilmekte, hastalık ve sevinç anlarında ailelerinin yanında olamamaktadır. Bu nedenle ailesel ilişkilerini kullanarak üretebilecekleri değer bankacıya göre daha az olduğu kast edilmektedir. Şöhret dünyasında ise değer insan aklında oluşturulan bir saygınlık biçimidir. Bankacılar yaşam biçimleri ve tüketim alışkanlıkları ile tır şoförlerine göre daha çok göz önünde olan ve moda, popüler olana daha yakın insanlardır. Bu nedenle bankacılar gündelik hayatta tır şoförlerinden daha güçlü bir şöhret dünyası değeri yaratabilmektedir. Yurttaşlık dünyası bireyin kendi iyisini ve doğrusunu bırakıp ortak iyiye göre hareketle ilişkili olduğu için tır şoförleri ve bankacılar benzer güçte yurttaşlık değer dünyasına sahip olabilmektedir. Mesleğin yapısının en az etkilediği değer dünyası yurttaşlık dünyasıdır. Gündelik yaşamın içerisinde bankacılık mesleğinin endüstriyel dünya değerleri birçok alanda tır şoförlüğü mesleğine göre daha kilit öneme sahip olmasına karşın belli sektörlerde tır şoförünün değerli olduğu karşılaşmalar yaşanabilmektedir. Özellikle lojistik temelli sektörlerde tır şoförleri bankacılar kadar önemlidir. Piyasa dünyası değerleri kişinin zenginliği üzerinden belirlendiği için bankacılar tır şoförlerinden daha zengindir algısı nedeniyle bankacıların piyasa dünyası değerleri tır şoförlerinden daha güçlüdür.

Gündelik hayat karşılaşmalarında her insan kendi mesleği ve sermaye biçimlerinin birikimi ile belirlenen değer dünyalarını kullanmaktadır. Bir tır şoförü bir bankacı ile karşılaştığında güçlü ve eşit olma durumunun var olduğu yurttaşlık dünyası ve endüstriyel dünya değerleri içerisinde argümanlar ve manevralar üretmeye yatkın olacaktır. Aynı durumda bir bankacı ise tır şoförü karşısında piyasa, aile, şöhret dünyası değerleri üzerinden argüman ve gerekçelendirme geliştirecektir. Öte yandan aynı bankacı bankalarının genel müdürü ile gündelik karşılaşmasında piyasa dünyası, endüstriyel dünya, şöhret dünyası, esinlenme dünyasında bankalarının genel müdürüne göre daha güçsüz değer dünyasına sahip olduğu için ailesel ve yurttaşlık dünyasının değerlerini kullanmaya çalışarak ikili ilişkide kendisine manevra ve gerekçelendirme alanı açmayı hedefleyecektir. Örneğin işten çıkarılmamak için oğlunu veya kızını patronla tanıştırmaya stratejisi vb. Bu çalışmada gösterilmek istenen insanlar gündelik hayattaki her yeni karşılaşmaya göre kendi değer dünyalarını baştan sona yeniden sıralamaktadır. Modern dünyada bu değer dünyalarını gündelik yaşamda en çok zaman harcadığımız meslekler belirlemektedir.

6. Tartışma ve Sonuç

Çalışma boyunca Boltanski ve Thevenot'un değerler dünyası teorisi kullanılarak mesleğin insanların oluşturduğu argümanları, gerçekleştirmeleri ve öne çıkardıkları kişisel değerleri nasıl etkilediği anlatılmıştır. Her meslek, mesleği icra eden kişiye piyasa içinde konum, kazanç, prestij, toplumsal ün, belirli bir yaratıcılık potansiyeli ve ulusal değer sağlamaktadır. Sağlanan bu değerler meslekten mesleğe farklılık göstermektedir. İktisat kafasının hakim olduğu günümüzde mesleğin getireceği kazanç, prestij, toplumsal ün, serbest piyasa içindeki değer üniversite giriş sınavlarında bölümlerin giriş puanlarını dahi etkileyecek derecede önem arz etmektedir. Artık bilimsel eğitimin kalitesi, insanlığa kattığı değerler, dünyayı ve insanlığı geliştirme potansiyeli önemli değildir. Önemli olan mesleğin getireceği bireysel kazanç, ün, prestij ve piyasa değeridir. Böylesi bir meslek seçimi mantığı cevaplanması gereken bir soru ortaya çıkarmaktadır. İnsanları yaşam sürelerinin büyük bir kısmını mesleklere feda etmesini sağlayan motivasyonun kaynağı nedir? Boltanski ve Thevenot'un değerler teorisi mesleklerin insan değerlerini ve insanlar arası ilişkileri nasıl biçimlendirdiğini açıklamasına karşın insanın mesleği icra etmesinin sürekliliğini açıklamada yeterli değildir. İnsanın mesleğini saatler, günler ve yıllar boyu yapmayı neden sürdürdüğünü Frederic Lordon'un "Kapitalizm, Arzu ve Kölelik" eseri oldukça verimli bir şekilde açıklamaktadır (Lordon, 2013). Lordon'un teorisi Karl Marx ve Baruch Spinoza'nın kavramlarının arasında gezinmektedir. Kapitalist emek ve işveren ilişkisini "arzu" kavramı çerçevesinde okumaktadır. Vardığı sonuca göre işveren (patron) insan ile çalışan insan arzu konusunda birleşmektedir. İşverenin arzusu ile çalışanın arzusu arasında zorunlu bir ilişki bulunmaktadır. İşveren kendi arzusunu gerçekleştirmek için çalışanın arzusunu satın almak zorundadır. Çalışan arzusunu gerçekleştirmek için ise işverenden alacağı maaşa mahkûmdur. İktisat kafasının hakim olduğu günümüzde arzular nesneleşerek metalara dönüşmüştür. Günümüzde arzu nesnelere tamına yakını öteki tarafından belirlenen ve elde edildiği zaman yerine yeni arzu nesnesi gelen metaldır. Arzu nesnelere elde etmenin parayla ilişkili olduğu ve arzu nesnelere sürekli yenilendiği günümüzde mesleklere bağımlılığın sürmesi kaçınılmazdır. Çünkü meslekler arzu nesnelere ulaşacak paranın, ünün, piyasa değerinin, kazancın temel kaynağıdır. Bu bağlamda mesleklere bağımlılık ile meslekler üzerinden elde edilen insan değerlerini iki ayrı düzlem üzerinden incelemek insan meslek ilişkisinin anlaşılması açısından önemlidir. Ancak belirtmek gerekmektedir ki, çalışma insanın meslekleri icra etme sürekliliğini sağlayan motivasyon üzerine değil, mesleklerin insan ilişkilerini belirleyen değerleri nasıl şekillendirdiği üzerinde durmuştur. Mesleğin icra etme motivasyonu, arzu nesnesi, para ilişkisinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması bir başka çalışma önerisi olarak değerlendirilmelidir.

Yukarıda belirtilen değerlerin yapısı ve insanın arzularını gerçekleştirmek için mesleklere mahkum olma durumu mesleklerin değişiminin ve belirleyiciliğinin anlaşılması açısından oldukça önemli iki temel düzeydir. Bu düzeylerin anlaşılması devletlerin mesleki eğitim planlamalarının nasıl yapılacağına dair önemli veri ve bulgu sağlayacaktır. Ayrıca insan yaşam süresinin büyük bir kısmını belirleyen mesleklerin doğru seçimi mesleki depresyonların engellenmesi ve meslekten neyin beklenmesi gerektiğinin anlaşılması açısından da önem arz etmektedir. Sonuç olarak çalışmayı özetlemek gerekirse meslekler, toplumsal işbölümüyle başkasına bağımlı yaşadığımız modern dünyada talep, istek ve arzularımızı gerçekleştirmek için gerekli olan finansal kaynağın temelini oluşturmaktadır. Bu kaynağı elde edebilmek için gündelik hayatımızın büyük bir kısmını mesai saatleri içinde sürdürmekteyiz. Meslekler hayatımızı değerlerimizi, ilişkilerimizi, gerçekleştirmelerimizi, amaçlarımızı, hayallerimizi, ekonomimizi belirlemektedir. İnsanın gündelik yaşamını böylesine belirleyen meslekler, gündelik yaşam pratiklerinde başvurulan

değer, strateji, gerekçe ve argümanları da belirlemektedir. Bu belirleme durumunun oluşturduğu değerler dünyası ve değerler dünyasının nasıl bir mekanizma ile işlediği bankacı ve tır şoförü meslekleri üzerinden gösterilmiştir. Bu mesleklerin arasındaki değer dünyalarının işleyiş yapısı tablo ile açıklanmıştır. Ardından mesleklerin gündelik yaşamda her yeni karşılaşmada yeniden ve yeniden değer dünyalarını nasıl belirleyebildiği anlatılmıştır.

Görüşme Yapılan Tır Şoförlerinin Listesi

od	Pozisyon	Yaş	Cinsiyet
A1	Firma Aracında Uluslararası Tır Şoförü	38	Erkek
A2	Kendi Aracında Bir Firma Adına Uluslararası Tır Şoförü	54	Erkek
A3	Kendi Aracında Tır Şoförü	36	Erkek
A4	Emekli ve Çalışmaya Devam Ediyor, Şahıs Aracında Tır Şoförü	56	Erkek
A5	Şahıs Aracında Yurtiçi Şoförlük Yapıyor	35	Erkek
A6	Şahıs Aracında Yurtiçi Tır Şoförlüğü Yapıyor	48	Erkek
A7	Kendi Aracında Yurtiçi Tır Şoförlüğü Yapıyor	51	Erkek
A8	Şahıs Aracında Yurtiçi Tır Şoförlüğü Yapıyor	32	Erkek
A9	Kendi Aracında Yurtiçi Tır Şoförlüğü Yapıyor	46	Erkek
A10	Firma Aracında Uluslararası Tır Şoförü	33	Erkek
A11	Kendi Aracında Bir Firma Adına Uluslararası Tır Şoförü	40	Erkek
A12	Şahıs Aracında Yurtiçi Şoförlük Yapıyor	28	Erkek
A14	Şahıs Aracında Yurtiçi Şoförlük Yapıyor	31	Erkek
A15	Emekli ve Çalışmaya Devam Ediyor, Şahıs Aracında Tır Şoförü	51	Erkek

Görüşme Yapılan Finans Çalışanları Listesi

Kod	Pozisyon	Yaş	Cinsiyet
B1	Müşteri Temsilcisi	31	Kadın
B2	Broker Asistanı	28	Erkek
B3	Banka Servis Yetkilisi	26	Kadın
B4	Portföy Yöneticisi	35	Kadın
B5	Banka Müdür Yardımcısı	33	Erkek
B6	Finans Danışmanlık Ekip Lideri	27	Erkek
B7	Yatırım Firmasında Dealer	35	Kadın
B8	Bankada IT Mühendisi	26	Erkek
B9	Sigorta Firmasında Müdür	33	Erkek
B10	Finansal Denetim	30	Erkek
B11	Müşteri Temsilcisi	29	Kadın
B12	Gişe Görevlisi	26	Kadın

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Akbaş, H. E., Bozkurt, S. ve Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devleti'nde lonca teşkilatı yapısı ve yönetim düşüncesi ile karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (9) 165–202.
- Aslankurt, B. (2013). *Eğitimde kuşaklararası hareketlilik fırsat eşitliğinde Türkiye nerede?* Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231–274.
- Boltanski, L. (2011). *On critique: a sociology of emancipation*. Cambridge: Polity Press.
- Boltanski, L., & Thévenot, L. (2006). *On justification, the economics of worth*. New Jersey: Princeton University Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2003). *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar* (Nazlı Ökten Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Calhoun, C. (2016). Bourdieu sosyolojisinin ana hatları. G. Çeğin, A. Arlı, E. Göker, & Ü. Tatlıcan içinde, *Ocak ve zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 77–130). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durkheim, E. (2016). *Ahlak eğitimi* (Hüseyin Portakal Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi
- Glense, C. (2014). *Nitel araştırmaya giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gonzalez, P., & Kaufmann, L. (2012). The social scientist, the public, and the pragmatist gaze. exploring the critical conditions of sociological inquiry. *European Journal of Pragmatism & American Philosophy*, 4(1), 55–82.
- Gözler, K. (2007). *Devletin genel teorisi*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Jacquemain, M. (2008). *Boltanski's moral sociology and his implicit theory of ideology*. Retrieved from <https://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/90314/1/Boltanski's%20moral%20sociology%20and%20his%20implicit%20theory%20of%20ideology.pdf>
- Livvarçin, Ö. ve Kurt, D. (2014). *Yönetim biliminde 49 insan 49 teori*. İstanbul: Beta basım dağıtım.
- Lordon, F. (2013). *Kapitalizm arzu ve kölelik* (Akın Terzi Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Mills, C. W. (1973). The meaning of work throughout history. F. Best içinde, *The future of work* (pp. 6–13). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Nurol, B. (2014). *Beyaz yakalı emeğin dönüşümü: finans sektöründe emek süreçleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.
- Simon, H. D. (2017). *Declaration of principles l'industry, II* (1817). Retrieved from <http://la.utexas.edu/users/hcleaver/368/368simonprinciples.html>
- Smith, A. (2011). *Ulusların zenginliği 2* (Mehmet Bakırçı Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Sunar, L. ve Kaya, Y. (2018). Türkiye'de değişen sosyo-ekonomik yapı içerisinde meslekler. L. Sunar içinde, *Türkiye'de toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik* (s. 3–52). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Uca, O. (2016). *Türkiye'de orta sınıfın fotoğrafı: akışlar ve ilişkiler*. İstanbul: Notabene Yayınları.
- Ülgen, P. (2013). Geç ortaçağ Avrupasında lonca teşkilatı. *History Studies, A Tribute to Prof. Dr. Halil İncancık*, 471–487.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

